

Rob White (ur.): Global Environmental Harm: Criminological Perspectives

(Willan Pub., Portland, 2010, 260 strani)

Ogrožanje okolja zajema široko paleto poškodb, uničenj in degradacij, povezanih z uporabo, zlorabo in slabim upravljanjem z 'naravnim okoljem' (npr. industrijsko onesnaževanje, odlaganje strupenih odpadkov, namerno in kruto ubijanje rastlin in živali, uničevanje gozdov, zastrupljanje tal idr.). Opozoriti je potrebno, da dejanje ogrožanja okolja zajema tako dejanja storitve kot tudi opustitve dolžnega ravnanja pristojnega posameznika. Dandanes, v procesu globalizacije, nacionalne, naravne, kulturne in druge meje izginjajo. Tako ogrožanje okolja ne pozna meja. Izliti strupi ne vedo, kje in kako poteka državna meja in je tudi ne upoštevajo. Prav tako je zanje vseeno, če so bili prvotno izliti v reko, saj ne bodo ostali samo v vodi. Nezaustavljivo bodo naprej pronicali tudi v prst, ob temperaturnih spremembah bodo izhlapevali še v ozračje. Nobenih meja, le za vedno uničeno naravno okolje, ki v večini primerov ne bo več doseglo prvotnega stanja, preden je vanj posegel človek. Zato se dandanes vedno pogostejše srečujemo s pojavom globalnega ogrožanja okolja. Nekoč lokalno in omejeno uničevanje in izkoriščanje oziroma ogrožanje okolja je dobilo transnacionalne razsežnosti.

V povezavi s tem White opozarja, da globalno ogrožanje okolja pravzaprav ni nekaj novega, saj so ljudje že več stoletij počeli stvari, ki so bistveno spremenile lokalne krajine in regionalne biotske izotope. Eden tovrstnih primerov je prenašanje živali in rastlin iz domačih krajev v na novo odkriti svet in obratno, kar je popolnoma spremenilo lokalne in regionalne biosfere. Naslednji tovrstni primer je onesnaževanje rek in morij z industrijskimi odplakami ali požiganje celotnih lokalnih območij, kot so posamezna področja okrog Amazonke ali drugi predeli deževnega gozda zaradi pridobivanja rodovitne zemlje in vzrejanja živine ali žitaric, ki v tisto okolje sploh ne spadajo in tudi ne morejo 'preživeti'. Tovrstne in podobne ekološke spremembe so sestavni del človekovega ravnanja z naravo skozi tisočletja. Ob tem pa niso bile vse opisane dejavnosti obravnavane kot nevarne in okolju škodljive, ogrožajoče ga ter prav tako preoblikovanje okolja ni bilo vedno (in ponekod še vedno ni) obravnavano kot negativno, slabo oziroma nevarno in protizakonito početje.

Rob White, urednik knjige *Globalno ogrožanje okolja: kriminološki vidiki*, poudarja, da so klimatske spremembe, odlaganje strupenih odpadkov ter nezakonit lov in ribolov v zadnjem desetletju vzbudila povečano zanimanje znotraj kriminoloških krogov in širše. S tem je povezan tudi namen pričujoče publikacije, s katero je White želel zbrati in združiti vrhunska dela, ki pokrivajo področje globalnega ogrožanja

okolja v najširšem pomenu; vse od geografskih do kritičnih vidikov. Zaradi tega so poleg uvodnega teoretičnega dela v publikaciji zbrane raziskave in rezultati študij 14 strokovnjakov¹ z različnih delov sveta. V knjigi zbrana poglavja predstavljajo akademski diskurz o globalnih kriminoloških izzivih na področju varstva oziroma ogrožanja naravnega okolja.

Kot že omenjeno, ekološka kriminaliteta in z njo povezano ogrožanje okolja ne pozna politično postavljenih mej, zato lahko poseže na lokalno, regionalno ali globalno raven. Še posebej za transnacionalne oblike ogrožanja okolja je značilno, da se vedno začnejo in ponavadi tudi končajo na določenem regionalnem oziroma tudi lokalnem območju (npr. tihotapljenje lesa se najpogosteje začne v področjih deževnih gozdov Azije, Afrike in Južne Amerike ter konča v obliki lesnih izdelkov v vsaki državi posameznici, še posebej razvitih državah Amerike in Evrope ter Azije). V publikaciji zajete teme bralcu ponujajo izvirno in inovativno razumevanje pomembnih okoljskih vprašanj, ki zajema različne poudarke, še posebej pa teoretične (npr. koncepti in premeščanje ogrožanja, narava in naravni viri, kriminaliteta, tipologije specifičnih oblik ogrožanja, različni teoretični pristopi), metodološke (npr. kako se odzivati in/ali razmišljati o oblikah raziskovanja na globalni ravni, alternativni viri podatkov, razvoj ugotovitev in statistike o posameznih oblikah ogrožanja) in vsebinske (npr. študije primerov določenih oblik ali skupin ogrožanja okolja, študij na območju regij ali lokalnih skupnosti). Tako kot v predhodnih publikacijah o kriminoloških vidikih ekološke kriminalitete, ki jih je napisal in uredil White², je tudi tukaj posebej izpostavljena pomembnost specialnosti kriminoloških prispevkov h globalnim razpravam o okolju. Kriminologi morajo tovrstno področje oblikovati kot tudi se odzvati na svetovno politično agendo.

V celoti pričujoča publikacija raziskuje teme, ki nudijo teoretični, metodološki in vsebinski vpogled v naravo in dinamiko ogrožanja okolja ter prenos tega ogrožanja križem kontinentov in globalno. Teme so zelo raznolike, saj zajemajo vse od kriminalne narave globalnega segrevanja, etnografskih študij onesnaževanja, zavestnega ogrožanja in uničevanja okolja zaradi nenehnega industrijskega razvoja, do teorije kaosa in družbenega varstva okolja, krčenja gozdov kot globalni pojav, ilegalno trgovanje z ogroženimi živalskimi in rastlinskimi vrstami ter prenosa toksičnosti. A vendarle je vse omenjene teme moč uvrstiti v področje globalnega ogrožanja okolja.

Prvi od treh delov publikacije, v skladu z naslovom 'Globalni problemi', zajema geografsko in konceptualno umestitev ter razumevanje pojava oziroma pojavov globalnega ogrožanja okolja. Ker gre za področje globalnega ogrožanja okolja, kot so klimatske spremembe, sekanje in tihotapljenje lesa, ilegalno odlaganje odpadkov, preprodaja nuklearnih in ozonu škodljivih snovi idr., se je znotraj

1 Tim Boekhout van Solinge (Nizozemska), Avi Brisman (Atlanta, ZDA), Diane Heckenberg (Avstralija), Joe Herbig (Južna Afrika), Rodney Kueneman (Kanada), Michael J. Lynch (Tampa, USA), Lorenzo Natali (Italija), Yang Squin (Kitajska), Russell Smandych (Kanada), Nigel South (Velika Britanija), Paul B. Stretesky (Denver, ZDA), Noriyoshi Takemura (Japonska), Melanie Wellsmith (Velika Britanija) in Rob White (Avstralija).

2 White, R. (2008). *Crimes Against Nature: Environmental Criminology and Ecological Justice*. Cullompton, UK, Portland, Or., Willan Publishing; White, R.D. (2008). *Crimes Against Nature: Environmental Criminology and Ecological Justice*. Cullompton, Portland, Willan Publishing; White, R. D. (2009). *Environmental Crime: A Reader*. Cullompton: Willan Publishing.

področja ekološke kriminologije razvila nova veja kriminologije, katere predmet zanimanja je globalni vidik uničevanja in onesnaževanja okolja.

White jo poimenuje *eko-globalna kriminologija ali globalna ekološka kriminologija*³ (angl. ecoglobal criminology). Neprestani in neustavljivi industrijski razvoj in napredek, stremenje za dobičkom ter človekova želja po udobju in prestižu so glavni razlog za povzročitev globalnega ogrožanja okolja. Tovrstna dejanja so pogosto povezana z nezakonitim ravnanjem ali opustitvijo dolžnega ravnanja pristojnih uradnikov, vse od lokalne do nacionalne in svetovne ravni. Dejanja hudodelstva, prestopkov, kršitev zakonov, korupcije, prevare, krivotvorbe in ponarejanja dokumentov, izsiljevanja, nasilja, groženj in tudi načrtovanih umorov se začnejo na najvišjih ravneh (mednarodne trgovske združbe in korupcije, vladni uradniki, trgovski magnati) ter spusti vse do najnižje lokalne ravni (župan, vodja lesne predelovalnice, policist, gozdni čuvaj, drvar, vaški poglavar in posamezni vaščani). Vse to še bolj izpostavi vlogo in pomen kriminologije pri 'spopadanju' z globalnim ogrožanjem okolja, še posebej zato, ker je globalno ogrožanje povezano z družbenimi, okoljskimi in političnimi vprašanji, ki upravičujejo natančnejši pregled in analizo.

V drugem delu, poimenovanem 'Specifična vprašanja', so predstavljene bolj podrobne in poglobljene študije posameznih problemov, ki nastanejo kot posledica ogrožanja okolja. Razvoj katranskega peska v Alberti v Kanadi, nelegalno trgovanje s plazilci v Južni Afriki ter masovno onesnaževanje okolja in kršenje pravil predelovanja in skladiščenja odpadkov na Kitajskem so prav vse povezane z dobičkom, še posebej višjih družbenih slojev. Nezaželena posledica, skupna vsem, pa je izčrpano ali uničeno naravno okolje in ogrožene živalske in rastlinske vrste. Tretji, zadnji del publikacije, v skladu s svojim naslovom 'Alternativne vizije', ponudi posamezne rešitve in odgovore na porajajoča se vprašanja glede posledic globalnega ogrožanja okolja in odpravljanja le-teh. Predlagane rešitve avtorjev prispevkov je moč opisati kot pozitivne alternativne predloge, saj bralcu jasno povedo, da se kot posameznik v modernem svetu sam zavestno odloča, ali bo okolje s svojim početjem še naprej ogrožal ali pa bo s tovrstnim početjem prenehal in bo okolje varoval. Srednje poti ni, saj ena od izbranih možnosti izključuje drugo, zato govorimo o alternativnih izzivih.

Publikacija kot celota poudari pomen globalne ekološke kriminologije kot dinamične paradigme za teorijo in delovanje varovalnih mehanizmov (metode represije in prevencije) na področju okoljskih vprašanj v 21. stoletju. V knjigi razkrije in analizirane oblike ogrožanja okolja predstavljajo življenjsko pomembna vprašanja današnjega časa, zato je so kriminološki vidiki pomembni tako pri razumevanju narave in zapletenosti pojavov ogrožanja okolja kot tudi pri oblikovanju odzivov

3 Globalna ekološka kriminologija predstavlja kriminološki pristop, ki obsega ekološke vidike in kritično analizo globalnega ogrožanja okolja. Vključuje osnovni kriminološki način študija in kritično analizo okoljskih vprašanj, temelji na pojmovanju ekološke škode in varstvu okolja, zajema tudi preučevanje transgresije proti človeku, drugim živim bitjem in naravnemu okolju. V primeru globalne ekološke kriminologije se vsebina ekološke kriminologije, ki temelji na Sutherlandovi opredelitvi kriminologije in obravnavi ekološko kriminaliteto na osnovni ravni, prenese na globalno raven. S tem so pojavi povezani z nastankom in povzročanjem ozonske luknje, učinek tople grede in globalnega segrevanja ter podnebnih sprememb, tihotapljenje in preprodaja zaščitnih rastlinskih in živalskih vrst ter nezakonito krčenje gozdov uvrščeni med oblike ekološke kriminalitete.

nanje. Pri tem je pomembno odgovoriti na nekaj osnovnih vprašanj, ki pa so lahko ključna za hitro in učinkovito odzivanje. Whitu se zdi izredno pomembno, da tudi kriminologi odgovorijo na osnovna vprašanja 'kje', 'kako', 'zaradi koga' (oziroma 'kdo' je storilec) in 'zakaj' prihaja do ogrožanja okolja. Prav tako bi analiza pri tem nastale škode morala vključevati tudi prostorske in časovne vidike, saj so 'kraj' in 'čas' sestavni del sledenja trendom degradacije in uničevanja okolja. Vse do sedaj omenjeno kaže, da ukvarjanje z okoljsko škodo nujno pomeni tudi angažiranje raziskovalcev, znanstvenikov, preiskovalcev, odvetnikov in inšpekcijskih organov na različnih ravneh upravljanja, ki se razteza od lokalne do globalne. Prav tem je, poleg do sedaj že večkrat posebej izpostavljenih kriminologov, pričujoča publikacija tudi namenjena.

Globalnemu ogrožanju okolja, ki predstavlja osrednjo grožnjo človeštvu in drugim vrstam, ki živijo na Zemlji, kriminologi namenjajo vedno več pozornosti. Pri tem se zaradi specifičnosti in zahtevnosti obravnavane okoljske tematike vedno pogosteje odločajo za sodelovanje v meddisciplinarnih, medkulturnih in globalnih (političnih) diskurzih, ki se ukvarjajo s trenutno zelo pomembnimi izzivi za preživetje modernega človeka. Vse bolj je izpostavljena vloga kazensko-pravnega sistema pri odzivanju na pojave in posledice ogrožanja okolja, saj posamezni stebri, kot so tožilstvo in sodstvo vedno bolj zaostajajo za novodobnimi trendi, oblikami in metodami ogrožanja okolja. Pri tem Republika Slovenija ni nobena izjema, saj je bil v prvi polovici leta 2010 zabeležen porast zaznanih oblik ekološke kriminalitete na Primorskem, kjer so bile zasledene tudi dejavnosti posameznih italijanskih organiziranih kriminalnih skupin. Odgovorni policisti so na pristojno tožilstvo podali 4 kazenske ovadbe, ki pa so bile prav vse zavrnjene z utemeljitvijo, da ni bila izkazana dovolj velika stopnja ogroženosti za ljudi, živali in naravno okolje. Z drugimi besedami, če posamezno dejanje ekološke kriminalitete resno ne ogrozi zdravja in življenja ali celo povzroči izgubo človeškega življenja, za tožilstvo ni primerno za nadaljnjo obravnavo na sodišču, pa čeprav je tovrstna oblika ogroženosti navedena v petih od 16 členov 32. poglavja slovenskega Kazenskega zakonika, ki določa kazniva dejanja zoper okolje, prostor in naravne dobrine. Bomo res morali doživeti ponovitev katere od tragedij, kot so bile Love Canal v ZDA, Bhopal v Indiji, Černobil v Ukrajini ali skrajno vendar resnično uničenje civilizacije na Velikonočnem otoku, da se bomo z večjo mero resnosti odzvali in pristopili k reševanju problematike (globalnega) ogrožanja okolja. Morda bo naslov naslednje publikacije R. D. Whita *Ekološka kriminaliteta: vloga kazensko-pravnega sistema*, tudi s primeri iz Jugovzhodne Evrope ali nam še bližnje pokrajine, zbudil večjo mero pozornosti in posledično, večjo stopnjo odgovornosti.

Katja Eman